

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1996-1997

20 DÉCEMBRE 1996

Proposition de loi insérant un article 171*bis* dans le Code civil relatif aux mariages blancs

(Déposée par Mme Lizin)

DÉVELOPPEMENTS

Les échevins de l'état civil constatent qu'ils sont de plus en plus fréquemment appelés à célébrer des mariages dont le réel objet est pour l'un des conjoints, étranger, de bénéficier des effets de cette institution sur l'acquisition de la nationalité, la naturalisation, l'accès au territoire, le séjour et l'établissement des étrangers.

Cette situation est préoccupante parce que :

— l'organisation des mariages simulés est souvent le fait de filières organisant la traite des êtres humains;

— le conjoint belge, issu la plupart du temps d'un milieu défavorisé, mesure souvent mal toutes les implications de son acte (coût de la procédure en cas de remariage, naissance d'un enfant).

Or, les échevins de l'état civil ont l'obligation de célébrer tous les mariages dès lors qu'ils possèdent les actes de naissance des conjoints et qu'aucun des cas d'opposition prévus par la loi n'est constaté.

Le mariage simulé n'est, en effet, interdit ni par le Code civil, ni par le Code pénal. La jurisprudence

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 1996-1997

20 DECEMBER 1996

Wetsvoorstel houdende invoeging in het Burgerlijk Wetboek van een artikel 171*bis* betreffende de schijnhuwelijken

(Ingediend door mevrouw Lizin)

TOELICHTING

De schepenen van de burgerlijke stand stellen vast dat steeds vaker een beroep op hen wordt gedaan om een huwelijk te voltrekken waarvan het werkelijke doel is aan een vreemdeling de rechten toe te kennen die dit instituut meebrengt voor het verkrijgen van de nationaliteit, de naturalisatie, de toegang tot het grondgebied, het verblijf en de vestiging van vreemden.

Deze situatie is zorgwekkend omdat :

— de organisatie van deze schijnhuwelijken vaak in handen is van netwerken die betrokken zijn bij mensenhandel;

— de Belgische partner, vaak afkomstig uit een kansarm milieu, de gevolgen van zijn of haar daad niet nauwkeurig kan inschatten (kosten van de procedure bij een tweede huwelijk, geboorte van een kind).

De schepenen van de burgerlijke stand zijn verplicht een huwelijk te voltrekken, indien zij in het bezit zijn van de geboorteakten van de echtgenoten en geen verzet wordt aangetekend volgens de wettelijke bepalingen.

Noch het Burgerlijk Wetboek, noch het Strafwetboek verbiedt het schijnhuwelijk. Toch aanvaardt de

admet, cependant, qu'un mariage est nul s'il y a absence ou vice de consentement ou exception d'ordre public.

Malgré cela, il arrive que les officiers de l'état civil refusent de publier les bans, se fondant sur une circulaire (*Moniteur belge* du 7 juillet 1994) qui les incite, lorsqu'un ensemble de circonstances sont réunies, à refuser de célébrer les mariages «simulés».

L'application des directives énoncées dans la circulaire demeure délicate dans la pratique car cette faculté n'est pas transcrite dans une loi. Il ont de plus l'obligation de célébrer un mariage tant que le doute subsiste. En outre, les parquets s'opposent rarement à la célébration d'un mariage.

L'objectif de cette proposition est de lutter contre les mariages conclus en vue de bénéficier des effets liés au mariage sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement ou la nationalité des étrangers, tout en préservant le droit aux mariages mixtes.

Les dispositions réglementaires sur lesquelles il est possible d'agir sont les suivantes :

— dispositions visant à limiter les catégories de personnes à qui l'on reconnaît le droit au mariage;

— dispositions qui n'affectent pas le droit au mariage, mais limitent l'obligation de célébration de celui-ci dans le chef des officiers de l'état civil;

— dispositions qui modifient les effets du mariage sur l'établissement, le séjour, le maintien ou l'éloignement du conjoint;

— dispositions relatives aux causes et procédures d'annulation du mariage présumé «de complaisance»;

— dispositions visant à ériger en infraction pénale certains comportements aboutissant à des mariages blancs.

Les auteurs ont choisi la seconde option, parce qu'elle ne restreint ni le droit au mariage, ni ses effets sur l'accès au territoire, le séjour, l'établissement ou l'acquisition de la nationalité.

Les auteurs constatent en outre qu'il est préférable d'agir en amont du mariage car les procédures d'annulation s'avèrent difficilement praticables.

rechtspraak de nietigheid van een huwelijk bij het ontbreken van de toestemming, bij wilsgebrek of bij inbreuk op de openbare orde.

Desondanks weigeren ambtenaren van de burgerlijke stand soms over te gaan tot de officiële afkondiging van het huwelijk, waarbij zij zich beroepen op een circulaire (*Belgisch Staatsblad* van 7 juli 1994) die hen ertoe aanzet de voltrekking van een huwelijk te weigeren wanneer een aantal gegevens erop wijzen dat het om een schijnhuwelijk gaat.

De toepassing van de richtlijnen uit deze circulaire blijkt in de praktijk een zeer delicate zaak, aangezien de mogelijkheid tot weigering nog niet is vertaald in een wet. Bovendien zijn de ambtenaren nog steeds verplicht een huwelijk te voltrekken zolang geen sluitend bewijs is geleverd dat het om een schijnhuwelijk gaat. De parketten verzetten zich bovendien zeer zelden tegen de voltrekking van een huwelijk.

Dit voorstel strekt ertoe paal en perk te stellen aan huwelijken die vreemdelingen aangaan met het oog op het verwerven van de voordelen van deze staat met betrekking tot de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging of het verkrijgen van de nationaliteit, zonder evenwel het recht op gemengde huwelijken aan te tasten.

De bepalingen waarmee men zou kunnen werken zijn de volgende :

— bepalingen die het recht om te huwen beperken tot bepaalde categorieën van mensen;

— bepalingen die het recht om een huwelijk aan te gaan niet aantasten, maar de verplichting voor een ambtenaar van de burgerlijke stand om het te voltrekken versoepelen;

— bepalingen die de gevolgen van een huwelijk voor de vestiging, het verblijf, het behoud of de verwijdering van de echtgenoot wijzigen;

— bepalingen die betrekking hebben op de oorzaken en de procedure van nietigverklaring van een huwelijk waarvan vermoed wordt dat het om een schijnhuwelijk gaat;

— bepalingen die sommige handelingen die leiden tot schijnhuwelijken strafbaar stellen.

De indieners kiezen voor de tweede mogelijkheid, aangezien deze geen beperking inhoudt van het recht een huwelijk aan te gaan en niet raakt aan de gevolgen van het huwelijk voor de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging of het verkrijgen van de nationaliteit.

De indieners menen bovendien dat men beter kan optreden vóór de voltrekking van het huwelijk, aangezien de procedure van nietigverklaring in de praktijk moeilijk toe te passen is.

Par ailleurs, les auteurs insistent sur la nécessité de mener une politique préventive en la matière. Les officiers de l'état civil peuvent, lorsqu'ils ont un doute sur le caractère d'une union, informer le conjoint belge de l'ensemble des effets que peut avoir un mariage blanc et une « obligation de cohabitation » sur son statut (en cas de chômage, d'attribution d'une aide sociale, de naissance d'un enfant, de volonté de remariage, etc.).

La proposition inscrite dans le Code civil est destinée à limiter l'obligation de célébration des officiers de l'état civil.

Ainsi l'officier pourra refuser de publier les bans ou de célébrer le mariage s'il existe des présomptions graves et concordantes qu'il s'agit d'un mariage blanc.

Cette présomption peut notamment se baser sur la combinaison des indices suivants, qui sont repris dans la circulaire susmentionnée :

- les parties éprouvent des difficultés de dialoguer, elles ont recours à un interprète;
- une des parties cohabite maritalement avec quelqu'un d'autre de manière durable;
- les parties ne connaissent pas leur nom ou nationalité réciproques;
- une somme d'argent est promise pour contracter le mariage;
- une des deux parties se livre notoirement à la prostitution.

Les échevins peuvent en outre s'appuyer sur les déclarations qu'ils ont recueillies ou sur des examens effectués par les services de police.

Si l'échevin de l'état civil acquiert la conviction qu'au moins une des deux parties envisage de conclure un mariage blanc, il peut refuser d'accomplir les formalités préalables du mariage ou de célébrer le mariage. Dans ce cas, il doit immédiatement transmettre le dossier au parquet, que les bans aient été publiés ou non.

Ce dernier dispose alors de trois mois pour s'opposer au mariage selon les formes de la procédure d'opposition.

Il ne s'agit pas ici tout à fait de l'opposition telle qu'elle est prévue au chapitre III, titre V, du Code civil, puisque cette dernière requiert la publication préalable des bans, alors qu'en cas de mariage simulé, l'information est directement transmise de l'officier de l'état civil au parquet.

Bovendien benadrukken zij de noodzaak van een preventief beleid op dit vlak. Zo kunnen de ambtenaren van de burgerlijke stand die twijfelen aan de ware aard van een voorgenomen huwelijk, de Belgische partner op de hoogte brengen van alle gevolgen die een schijnhuwelijk en de verplichting tot samenwonen voor hem of haar kunnen hebben (bijvoorbeeld bij werkloosheid, het verkrijgen van een sociale uitkering, de geboorte van een kind, een eventueel tweede huwelijk, enz.).

Dit voorstel, waarvan de tekst opgenomen dient te worden in het Burgerlijk Wetboek, wil de verplichting voor de ambtenaren van de burgerlijke stand om een huwelijk te voltrekken, dus versoepelen.

Zo zou de ambtenaar kunnen weigeren over te gaan tot de officiële afkondiging of de voltrekking van een huwelijk, wanneer gewichtige en met elkaar overeenstemmende vermoedens bestaan dat het om een schijnhuwelijk gaat.

Dit vermoeden kan met name gebaseerd zijn op een combinatie van een aantal gegevens, die ook opgenomen zijn in de voormelde circulaire :

- de partijen kunnen moeilijk met elkaar converseren of doen een beroep op een tolk;
- een van de partijen leeft duurzaam samen met iemand anders;
- men kent elkaars naam of nationaliteit niet;
- een som geld is beloofd bij het aangaan van het huwelijk;
- een van de partijen oefent klaarblijkelijk de prostitutie uit.

Daarnaast kunnen de schepenen zich baseren op verklaringen die zij hebben verzameld of op onderzoek door de politiediensten.

Indien de schepenen van de burgerlijke stand ervan overtuigd is dat minstens een van de partijen het voornemen heeft een schijnhuwelijk te sluiten, kan hij de formaliteiten die het huwelijk voorafgaan, weigeren te vervullen of het huwelijk weigeren te voltrekken. In dat geval moet hij het dossier onmiddellijk verzenden naar het parket, ongeacht of de officiële afkondiging reeds heeft plaatsgehad.

Het parket heeft dan drie maanden de tijd om tegen het huwelijk verzet aan te tekenen volgens de regels van de verzetprocedure.

Er is enig verschil met de verzetprocedure uit titel V, hoofdstuk III, van het Burgerlijk Wetboek, aangezien deze pas kan ingaan na de afkondiging van het huwelijk, terwijl bij een schijnhuwelijk de informatie onmiddellijk door de ambtenaar van de burgerlijke stand wordt overgezonden aan het parket.

Pour mettre en œuvre son acte d'opposition au mariage blanc, le ministère public se conforme néanmoins aux articles 176, 177 et 178 du chapitre III du titre V du Code civil quant à la procédure et au recours possible.

Passé le délai de trois mois, si le parquet n'y a pas fait opposition, l'officier de l'état civil doit célébrer le mariage. Le bénéficiaire du doute doit profiter aux futurs époux.

La procédure décrite ci-dessus n'empêche pas une action en nullité ultérieure.

Les auteurs n'envisagent pas de sanctions pénales particulières pour les mariages blancs, puisque la loi du 15 décembre 1980 (art. 77 et 79) prévoit déjà les infractions et sanctions pénales applicables en cas d'espèce, visant à la fois l'étranger, le conjoint belge qui l'aiderait « sciemment ». Il n'a pas paru opportun aux auteurs de faire du mariage une circonstance aggravante de ces incriminations.

Anne-Marie LIZIN.

*
* *

PROPOSITION DE LOI

Article premier

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

Il est inséré dans le titre V du livre Ier du Code civil un chapitre *Iibis* et un article *171bis* libellés comme suit :

« Chapitre *Iibis*. — Du refus de célébrer le mariage ou d'accomplir les formalités préalables à celui-ci.

Art. 171bis. — L'officier de l'état civil peut refuser de célébrer le mariage ou d'accomplir les formalités préalables à celui-ci, lorsqu'il existe des présomptions graves et concordantes que l'union est contractée dans le but principal de bénéficier ou de faire bénéficier des effets liés au mariage avec un conjoint de nationalité belge ou ressortissant d'un État membre de l'Union européenne, en ce qui concerne l'acquisition de la nationalité ou le titre de séjour.

Bij het opstellen van een akte van verzet tegen een schijnhuwelijk dient het openbaar ministerie zich evenwel te houden aan de artikelen 176, 177 en 178 van titel V, hoofdstuk III, van het Burgerlijk Wetboek wat betreft de procedure en de mogelijkheid om rechtsmiddelen aan te wenden.

Heeft het parket geen verzet aangetekend binnen een termijn van drie maanden, dan moet de ambtenaar van de burgerlijke stand het huwelijk voltrekken. De aanstaande echtgenoten genieten het voordeel van de twijfel.

De hierboven beschreven procedure belet geenszins dat later een vordering tot nietigverklaring wordt ingesteld.

De indieners nemen in hun voorstel geen bijzondere strafrechtelijke sancties voor schijnhuwelijken op. De wet van 15 december 1980 (art. 77 en 79) stelt immers al strafrechtelijke sancties op dit soort misdrijven, zowel voor de vreemdeling als voor de Belgische echtgenoot die hem of haar « wetens en wilens » helpt. De indieners vinden het dan ook niet raadzaam van het huwelijk een verzwarende omstandigheid te maken bij dit soort beschuldigingen.

*
* *

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

In boek I, titel V, van het Burgerlijk Wetboek worden een hoofdstuk *Iibis* en een artikel *171bis* ingevoegd, luidende :

« Hoofdstuk *Iibis*. — Weigering het huwelijk te voltrekken of de daaraan voorafgaande formaliteiten te vervullen.

Art. 171bis. — De ambtenaar van de burgerlijke stand kan weigeren het huwelijk te voltrekken of de daaraan voorafgaande formaliteiten te vervullen, wanneer er gewichtige en met elkaar overeenstemmende vermoedens bestaan dat het huwelijk voornamelijk tot doel heeft de voordelen te verwerven of te doen verwerven die verbonden zijn aan een huwelijk met een echtgenoot die de Belgische nationaliteit bezit of onderdaan is van een Lid-Staat van de Europese Unie, en die betrekking hebben op het verkrijgen van de nationaliteit of de verblijfsvergunning.

Les présomptions de l'officier de l'état civil peuvent s'appuyer notamment sur les constatations suivantes :

1° les candidats au mariage éprouvent des difficultés à dialoguer et ont recours à un interprète;

2° l'un des candidats au mariage cohabite maritalement avec un tiers de manière durable;

3° les candidats au mariage ne connaissent pas le nom ou la nationalité de leur futur époux;

4° une somme d'argent a été promise à l'un des candidats au mariage pour contracter celui-ci;

5° l'un des candidats au mariage se livre notoirement à la prostitution.

L'officier de l'état civil avise immédiatement le ministère public de son refus en indiquant les éléments sur lesquels il s'appuie.

Le ministère public dispose d'un délai de trois mois pour former opposition au mariage, conformément aux articles 176, alinéa 1er, 177 et 178, s'il constate fondé le refus de l'officier de l'état civil.

À défaut d'opposition dans le délai prescrit, l'officier de l'état civil célèbre le mariage.»

Anne-Marie LIZIN.

De ambtenaar van de burgerlijke stand kan zich voor die vermoedens met name op de volgende vaststellingen baseren :

1° de huwelijkskandidaten kunnen moeilijk met elkaar converseren of doen een beroep op een tolk;

2° een van de huwelijkskandidaten leeft duurzaam samen met iemand anders;

3° de huwelijkskandidaten kennen de naam of de nationaliteit van hun aanstaande echtgenoot niet;

4° een som geld is aan een van de huwelijkskandidaten beloofd om het huwelijk aan te gaan;

5° een van de huwelijkskandidaten oefent klaarblijkelijk de prostitutie uit.

De ambtenaar van de burgerlijke stand brengt het openbaar ministerie onmiddellijk op de hoogte van zijn weigering en somt de gegevens op waarop hij zich baseert.

Het openbaar ministerie heeft drie maanden de tijd om zich tegen het huwelijk te verzetten overeenkomstig de artikelen 176, eerste lid, 177 en 178 van dit Wetboek indien hij de weigering van de ambtenaar van de burgerlijke stand gegrond acht.

Is er binnen de voorgeschreven termijn geen verzet gedaan, dan voltrekt de ambtenaar van de burgerlijke stand het huwelijk.»